

Dr. Willem Frederik Büchner

In Gouda werd op 10 Mei 1805 de Commissie voor Geneeskundig Toevoorsigt geïnstal-leerd. De Geneeskundige Staatsregeling van 1802, die na de opheffing van de gilden was tot stand gekomen bepaalde, dat iedere ge-meente met ten minste 4 doctores medicinae voor een dergelijke "provisionale" commissie behoorde te zorgen. Voorzitter van deze Commissie werd Dr. W.F. Büchner. Deze stadsdoctor was in 1780 geboren en promoveerde reeds op 21-jarige leeftijd te Würzburg in Duitsland tot medisch en chirurgisch doctor. Gedurende 53 jaren heeft deze geniale man in Gouda geëxerciteerd. Op 2 Aug. 1855 overleed hij, 75 jaar oud, na een zeer werkzaam leven in dienst van de arme, lijdende Goudse bevolking. Büchner met zijn grote belangstelling voor het sociale vraagstuk, met zijn interesse voor de massa, met zijn liefde voor de medemens, was de helper van ons voorgeslacht. Een foto is van de man niet bekend, maar zijn marmeren buste met het naar de mode dier dagen, half lange haar staat op de bovenhal van het museum bij de ingang van de chirurgijnkamer, de sterke figuur met een gelaatsuitdrukking van doorzettende wilskracht.

In de periode van 1818 tot 1832 was de Commissie opgeheven, omdat Gouda slechts drie exercitende doctores had. De stad werd gelijk gesteld met een plattelandsgemeente en ressorteerde als zodanig onder de Centrale Commissie met als zetel 's-Gravenhage. Gedurende de jaren dat de Commissie in Gouda actief werkzaam was stond ze bij de autoriteiten bekend als recalcitrant, waartoe men de drijfkracht van de voorzitter wist.

Toen de Commissaris des Konings 18 gouden medailles beschikbaar stelde voor die artsen, die de meeste kosteloze vaccinatie's verrichtten, was Dr. Büchner een dergenen, die van het gemeentebestuur een dergelijke onderscheiding in ontvangst mocht nemen. Hij had gedurende de tijd, dat hij hier werkzaam was krachtig geijverd voor de inenting tegen de koepokken. En dat ging dwars tegen het stadsbestuur in. De stadsbestuurders verzochten voor deze kunstbewerking de aandacht van de burgemeesters en meenden "om sulcks te beletten" dat een extra-ordinaris vergadering van de magistraat belegd moest worden. Bovendien drongen de heren er op

aan om de stadsdoctoren een voorlopig inentingsverbod op te leggen. Vier dagen later komt de baljuw aan de magistraat vertellen, dat in Gouda inentingen waren verricht. In alle haast werd een gemeenteraadsvergadering belegd, maar omdat de stemmen staakten diende men te wachten op een voltallige vergadering. Deze kwam op 4 April 1885 en het Kamerboek van 1785 zegt hierover:

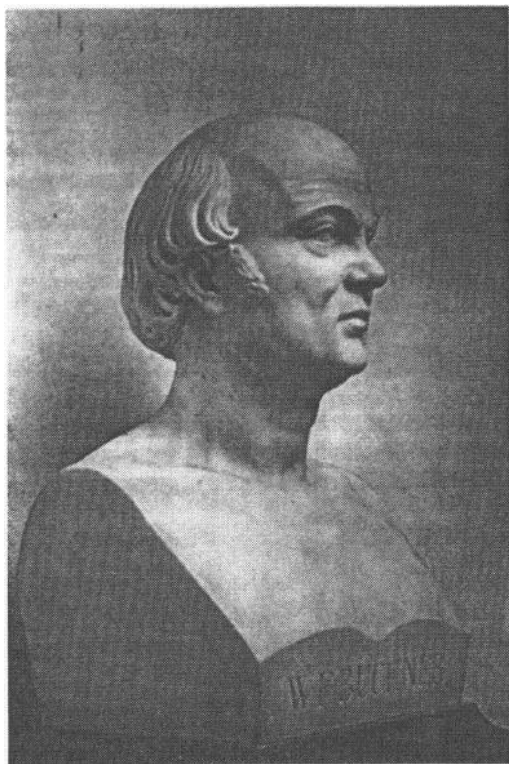
"Is na voorgaande deliberatie goed gevonden ende verstaan de inenting der kinderziekte binnen deze stad niet te verbieden, maar dezelve toe te laten, gelijk dezelve toegelaten wordt bij dezen aan degenen, die daartoe genegen zijn, zullende dezelve nogtans verplicht wesen zigh alvorens aan het Collegie der Megistraat bij requeste te adresseren"

Met slechts een stem meerderheid plaatste de Goudse Magistraat zich dus achter deze medische handeling. De vraag of het stadsbestuur tot oordelen bevoegd was vindt beantwoording in het volgende besluit der magistraat op 7 Febr. 1792:

Bij resumptie gedelibereert zijnde over de resolutie de dato 4-4-1785.... is goedgevonden, dat voortaan geen consent tot inenting zal worden verleend, tenzij aan de requeste zal zijn geannexeert een behoorlijk declaratoir van de stadsdoctor, waarbij blijkt in hoeverre de besmetting der kinderziekte binnen deze stad plaats heeft. . ."] De bemoeizucht van een stadsbestuur kwam tot een einde door de bepalingen van de Geneeskundige Staatsregeling. Ik geloof niet dat onze lekebroedertjes dat leuk hebben gevonden. De regententijd was ten einde.

Een grote zorg van de Commissie tot Geneeskundig Toevoorsigt was het opstellen van een concept reglement. Daarbij moest rekening gehouden worden met additionele artikelen vanwege het Departementaal Bestuur. O.a. werd een publicatie gezonden, waarin het recht van examen voor enige tak van geneeskunst alleen aan de Departementale Commissie werd toegekend. Aan geen getuigschrift, afgegeven door een andere Commissie, mocht nog waarde worden gehecht. Nadat een eerste conceptreglement was afgekeurd, waagde men zich aan een tweede, dat op 1 Dec. 1805 werd goedgekeurd. In de uit 31 artikelen bestaande verordening was vooral aandacht besteed aan de opleiding van vroedvrouwen.

Maar Dr. Büchner had ook volle belangstelling voor de studie van de chirurgijns. Hij vroeg het gemeentebestuur hem een leslokaal voor de aanstaande chirurgijns ter beschikking te stellen. Hij had geconstateerd dat de anatomische kennis van de chirurgijns op een afschuwelijk laag pitje stond. Het resultaat van Büchners verzoek was nihil; de man kreeg niet eens antwoord. Dat gebeurt tegenwoordig ook wel eens! Net als nu zat de gemeente in geldnood. Dat kwam toen, door dat onze bevrijders, de Fransen, als sansculotten Holland binnen kwamen en Gouda haar portie voor kleding en voeding als rekening gepresenteerd kreeg. De Commissie stelde Büchner echter een bedrag van f 50,- beschikbaar voor het aanschaffen van boekwerken over anatomie.

• Marmere buste van Doctor W. F. Büchner bij de entree van de chirurgijnskamer.

Uit die tijd stammen de prachtige en kostbare plaatwerken, die nu brandvrij in de Librije bewaard worden.

"1. De secretaris legt ter tafel het aangekochte te groot ontleedkundig werk van Loder. Dit hiertoe het meest volledige werk werd bij alle leden beschouwd als een voor de Plaatselijke Commissie van Geneeskundige Toevoorsigt belangrijk en blijvend gedenkteken,

waardoor zij zich vleijen aan de ware beminnaars van de genees- heel- en verloskunde de aangename gelegenheid te verschaffen om zich op de beste wijze de eerste en onmisbare gronden dier voor het mensdome zo nuttige wetenschappen op de gemakkelijkste wijze binnen te brengen. . ."

Om een indruk te geven van de kosten dezer aankoop geef ik de prijs op van de aankoop van instrumenten toen. Een spuit van Auel met daarbij behorende apparatuur, een apparaat tot amputatie, bestaande uit een etui met messen, een zaag, en tourniquet en nog een kromme schaar met zilver gemonteerd, totaal voor f 31.-2-8. terwijl voor het plaatwerk van Loder f 135.-12 betaald werd.

Geheel nieuw was het voorstel van de voorzitter der Commissie, Dr. Büchner, om een geneeskundige plantentuin op te richten (5 Oct. 1837). Deze heeft maar een kortdurend bestaan gehad en was gelegen aan de Vest bij het Houtenstege poortje. De kosten bleken te hoog zodat in 1858 besloten werd de tuin op te heffen

Veel aandacht besteedde Dr. Büchner aan de vroedkunde en aan de overmatige kindersterfte bij de geboorten; B.v. in 1840 43 op 571 levend geboren. Uitvoerig is de Commissie ingegaan op de opleiding der vroedvrouwen.

Bijdragen tot de Geneeskundige Topografie en Statistiek van Gouda door Dr. W.F. Buchner

Dit boekje, dat nauwelijks 100 bladzijden telt en in 1842 bij de Goudse drukker en uitgever G.B. van Goor, begint met een verontschuldiging voor zijn stadgenoten. . ." Waar armoede heerscht kan de geest zich niet tot hoge vlucht ontwikkelen. De lichamen zijn zwak, zonder zelfstandigheid en kracht. Armoede is de dood voor den physischen en psychischen mensch. . ."

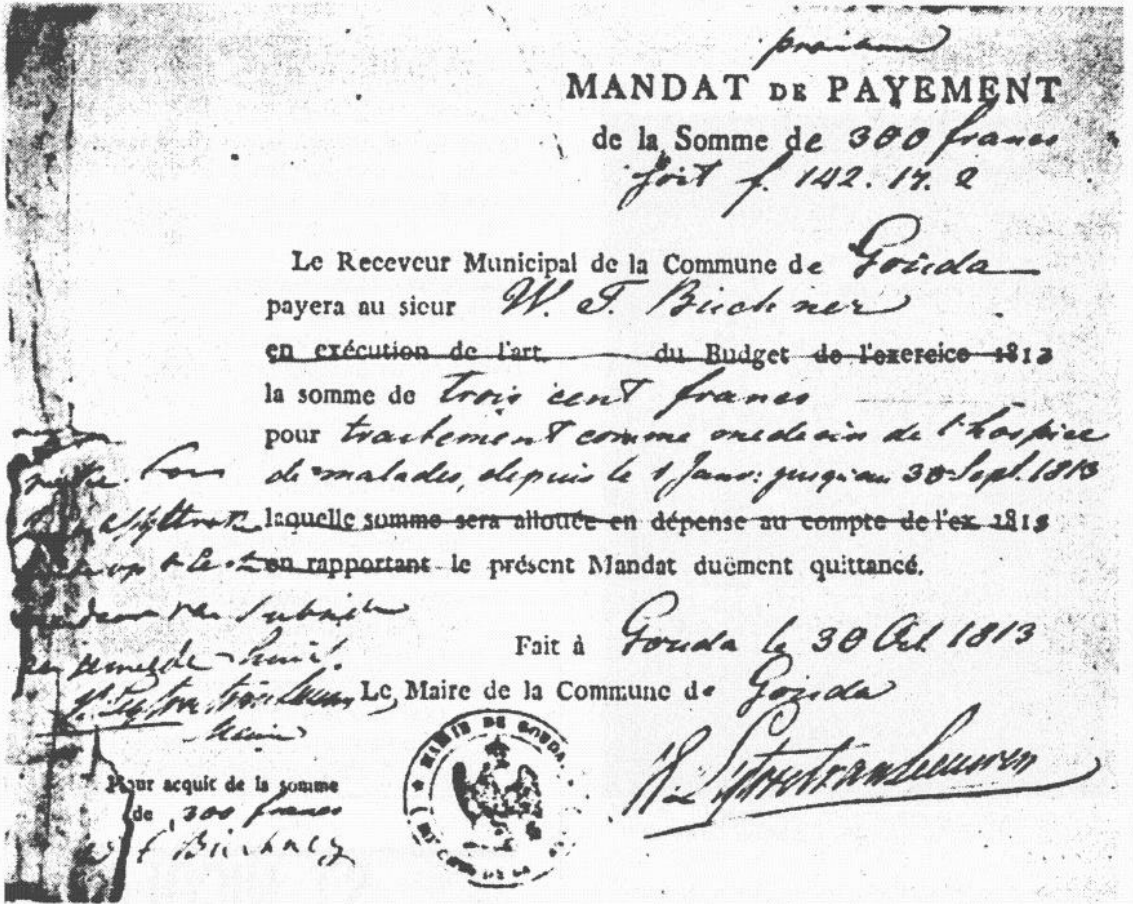
Büchner schrijft zijn werkje in een periode, die een dieptepunt betekende in de Goudse geschiedenis. Het is de tijd, waarin Gouwenaar en Bedelaar synoniem zijn. Eerst wordt de ligging van de stad beschreven. Dat Gouda in een vlakte ligt noemt hij een voorrecht omdat de wind de ophoping en stilstand van schade-lijke uitwaseming verhindert en de dampkring dikwijls ververscht wordt.

Het rioleringsstelsel van grachten en zijlen heeft zijn grote bewondering, omdat er geen enkel huis in de stad is, dat niet op water aangesloten is. Anders is het met de verontreiniging. Vrijwel alle huisafval wordt in het water gesmeten, hetgeen Buchner meer wijt

aan de slechte organisatie van de huisvuil-op-
haaldienst dan aan de gemakzucht van het pu-
blik. Omdat alle huisriolen op de zijlen en
stads-grachten afvoeren werd ook berekend
hoeveel 15.000 Gouwenars aan urine en
faecaliën produceerden. Dat kwam allemaal
in het water terecht en Wel 12.000 L. urine en
15.000 pond faeces per etmaal. Maar dat-
zelfde water werd als drinkwater gebruikt. De
verversing geschiedt door het malen van de
volmolens en het tegelijkertijd openen van de
sluizen. Voor dit z.g. grachtenschuren heeft
Büchner een ware lans gebroken.

Hoe de bevolking was

Dan komt de schrijver tot een der moeilij-
kste onderwerpen, n.l. de geaardheid van de
Gouwenars. Hier bewijst hij te beschikken
over diplomatieke gaven Zonder de andere
categorieën tekort te doen vindt hij toch de be-
langrijkste karaktereigenschap bij de armsten:
de naastenliefde! Met opoffering van tijd en
arbeid zijn de behoeftigen steeds bereid, waar
nodig, elkander bij te staan. Bij dringende
behoefte ziet men de vrouwen uit de achter-
buurten rondgaan om wat centen of levens-
middelen voor hun zieke of in nood

• Oprichting tot salarisbetaling aan Dr. Büchner

verkerende buurman/vrouw in te zamelen. Wat de armen elkaar spontaan en gratis boden weigerden zij de rij ken voor geld. "Laat de rij ken doen zoals wij en elkaar helpen".

Hoewel Dr. Buchner niets afwist van de calcium-behoefte van de mens, hoewel grondstofwisseling voor hem tot de grote onbekenden behoorde, toch begreep de stadsdoctor dat voor de instandhouding van het leven een minimum gewicht aan voedsel nodig is. Hij stelde dit op een Nederlands pond per 24 uur. De Goudse bevolking bleek gemiddeld per persoon 1 ons en 3 wigtjes in voedsel tot zich te nemen. Interessant is zijn statische beschouwing over de loop van de bevolking. Hij vergeleek de Goudse cijfers met het algemeen landelijk gemiddelde. Het opstel over het schoolwezen doet zien dat van de 2240 leerplichtige kinderen er slechts 1591 de school bezoeken.

Reproductie van een penning, waarmede Dr. Büchner vereerd werd, (museum Het Carharina Gasthuis).

Over het gezondheidswezen, over de gasthuizen en de besmettelijke ziekten heeft Buchner uitvoerig geschreven. Zelfs wijdde hij een apart geschrift over de toen heersende cholera.

Zijn sociaal geneeskundig inzicht had de aandacht getrokken, zelfs ver buiten de stadsgrenzen. Hij werd geëerd door het lidmaatschap van het Provinciaal Genootschap van

Kunsten en Wetenschappen te Utrecht, die hem de zilveren medaille toekende, terwijl het Genootschap tot bevordering der Genees- en Heelkunde te Amsterdam hem reeds als buitengewoon lid in 1815 een zilveren medaille schonk. Ook van het genootschap Vis Unita Fortior te Hoorn en van de Societe de Medicines de Louvain was Buchner corresponderend lid.

Hoezeer zijn stadgenoten hem wisten te waarderen bewijst wel de mededeling in het "Goudsche Kronijkske" van 5 Aug. 1855, waarin kennis werd gegeven van het overlijden van de beminde stadsdoctor.

Tot in den laten avond behield de waardige grijsaard al de helderheid des geestes, toen hem de ziekteaanval plotseling op het leger wierp, waarvan hij niet meer verrijzen zou. Bij velen, die den ontslapene mochten kennen en waarden, zal zijn aandenken ongetwijfeld nog langen tijd in eere worden gehouden". Op 2 Aug. 1855 stierf Dr. Willem Frederik Buchner 75 jaar oud. Een jaar later werd te zijner gedachtenis een marmeren buste in het Cathrijne gasthuis onthuld.

In het kleine Boerhaave-wijk waren slechts vier straten, die genoemd mochten worden naar bekende geneeskundigen. Bekend en geliefd door de Goudsebevolking in de loop der eeuwen. Het Buchnerpad kan en moet een blijvende herinnering bewaren aan deze Goudse medicus.

Dr. J.G.W.F. Bik

ST. NICOLAAS.

Een even nuttig als vruchtig St. Nicolaas-
cadeau voor dames is voorzeker eene degenie
Naaimachine.

In de bekende Depôts van de Singer Maatschappij
te New York vindt men de grootste keuze en zeer
lage prijzen.

SINGER's verbeterde Naaimachines, 'Improved' zijn erkend als
de beste en tevens goedkoopste in gebruik.

Te Gouda heeft de Singer Maatschappij slechts één Depôt en wel
Dubbele Buurt No. 4 bij J. H. SCHMIDT.